

Industriforbundet sendte tilleggsuttaletsen til samtlige medlemmer den 14. juni.

Kristen Jc
pantens rett
utsatt for kr
vokat Ole Tc
det:

«En del sakfe
ten kan kreve
merksom på
sitt land, og
så henseende

Industrifort
ninger i juni
de». Tvert in
værende reg

Jon Didrikson:
*"Industrien under
Hakekorset"*

Universitetsforlaget 1987

sterkt okku-
er ble senere
ryesterettsad-
1946, uttales

hva okkupan-
ng å være opp-
kapsplikt mot
ndsforrederi. I
«kkende.»

nssens utred-
«avskrekken-
var «forhen-
ivt preg.

Nemnda for Industri og Omsetning

Den 17. april 1940, bare en uke etter okkupasjonen, deltok Vogt på vegne av Industriforbundet i en konferanse med representanter fra okkupasjonsmakten. Møtet fant sted i Forsyningsdepartementet under ledelse av professor Bache-Wiig. Bache-Wiig, som var medlem av Administrasjonsrådet, hadde ansvaret for Handelsdepartementet og Forsyningsdepartementet. I konferansen deltok også advokat Herman Christiansen, ingeniør Monrad Aas og ingeniør Mürer.

Ifølge den orientering som Vogt ga arbeidsutvalget den 18. april, hadde tyskerne meddelt «at de ønsket å komme i kontakt med forskjellige bedrifter først og fremst innen den elektrokjemiske industri og hadde stillet forskjellige foreløbige spørsmål til de tilstedeværende representanter for denne industri». Etter konferansen med de tyske representanter, hadde Monrad Aas og Vogt drøftet med Bache-Wiig «hvorledes kontakten burde etableres mellom tyskerne og industrien fremover. Direktør Bache-Wiig meddelte at han fant det riktig at konferansene blev formidlet gjennom Industriforbundet og direktør Vogt hadde da presisert at det ikke vilde bli ansett for illojalt overfor Administrasjonsrådet at Industriforbundet konfererte direkte med de tyske myndigheter». Det var etter dette åpenbart Administrasjonsrådets ønske at forhandlinger mellom de tyske myndigheter og norsk industri skulle formidles gjennom Industriforbundet.

I et utvalgsmøte 20. april, under saksbetegnelsen «opplysninger til de tyske myndigheter», meddelte presidenten at det samme dag hadde funnet sted konferanser mellom de tyske myndigheter og representanter for den elektrokjemiske industri. Vogt hadde vært tilstede på vegne av Indu-

striforbundet. I referatet heter det videre at arbeidsutvalget fant «at der burde innkalles representanter for samtlige bransjeforeninger for å konferere med disse angående mulige forhandlinger med de tyske myndigheter».

I slutten av april endret Administrasjonsrådet sin oppfatning av hvorledes forhandlingene mellom de tyske myndigheter og industrien skulle føres. Administrasjonsrådet fant at disse forhandlinger ikke lenger skulle formidles av Norges Industriforbund. Grunnen til at Administrasjonsrådet endret sitt syn i så måte, er ikke kjent. Det er mulig at initiativet til en endring av forhandlingsformen kom fra kretser innen industrien selv. I alle fall oppnevnte Administrasjonsrådet den 3. mai 1940 et eget, selvstendig utvalg – «Nemnda for Industri og Omsetning». Nemnda fikk følgende sammensetning: advokat Einar Sunde (formann), direktør Gunnar Schjelderup (Christiania Spigerverk), grosserer Carl Bøyesen (medlem av Oslo Handelskammer), Elias Volan (fung.formann i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon) og direktør C. W. Eger (A/S Elektrokjemisk).

Mandatmessig fikk nemnda som «hovedoppgave å holde produksjons- og arbeidslivet i industri og omsetning (herunder transportvirksomhet) oppe». Nemnda kunne også behandle spørsmål vedrørende landbruk og fiske når disse spørsmål «henger slik sammen med industri- og omsetningslivet at de har direkte betydning for løsningen av den oppgave nemnda har fått».

Nemnda fikk dermed en avgjørende innflytelse på hele næringslivets forhold til okkupasjonsmakten. Nemnda var i funksjon fra mai 1940 til februar 1941. Da krigen sluttet, viste det seg at nemndas omfattende arkiver var forsvunnet. Av det materialet som foreligger, blant annet tre rapporter som nemnda sendte Administrasjonsrådet, kan man imidlertid i store trekk fastslå nemndas virksomhet.

Det første nemnda gjorde, var å dele opp sitt arbeidsfelt i fjorten forskjellige grupper, hver med sin leder og sin sekretær. Deretter ble det sendt spørreskjemaer til alle gruppene om stillingen i vedkommende næringsgren. Resultatet var et rikt materiale, som ble gjennomarbeidet og resymert etter en rekke konferanser med næringsorganisasjonene. Gjennom dette materialet fikk Reichskommissariat «oppgaver over produksjon, produksjonskapasitet og produksjonsvansker, eksport og eksportvansker, tidligere markeder og muligheter for nye tyske markeder, arbeiderantall og arbeidsledighet osv. Her rekkes hånden fram til Tyskland i den ene næringsgren etter den andre». (Tilråding fra protokollkomiteén om «Innstilling fra Undersøkelleskommissjonen av 1945» – Innstilling O.IX A. 1948.) Protokollkomiteén understreker i sin tilråding at i den kartlegging som nemnda foretok av norsk næringsliv, er «også sprengstoffindustrien tatt med, skjønt det måtte være klart for alle at sprengstoffet vesentlig ville gå til tyskerne og fortrinnsvis til befestningsarbeider her i landet».

Samme dag som Nemnda for Industri og Omsetning ble oppnevnt av Administrasjonsrådet, oppnevnte Industriforbundets arbeidsutvalg sin egen komité for «omlegning av industriens produksjon, tilførsler og eksport». Forholdet mellom nemnda og Industriforbundet, ved forbundets egen komité, ble etterhvert noe kjølig. Det har åpenbart meldt seg kompetanseproblemer når det gjaldt omstillingen av industrien og leveranser til tyske myndigheter. I et utvalgsmøte den 16. august påpekte presidenten at «Industriforbundet overhodet ikke var nevnt i Nevndas beretning på tross av at Forbundet på forskjellige områder hadde bistått denne, bl.a. i kraftforsyningssaken hvor utredningene fra Forbundets spesialkomité hadde dannet grunnlaget for Nemndas fremstillinger på dette punkt. Han vilde nevne dette også innen Industriforbundets koordineringskomité som skulde ha møte i nær fremtid».

Selv om Industriforbundets ledelse var positivt innstilt til å formidle forhandlinger mellom industrien og de tyske myndigheter, var det Nemnda for Industri og Omsetning som, med sitt mandat fra Administrasjonsrådet, kom til å spille den avgjørende rolle når det gjaldt leveranser fra industrien til tyske militære og sivile organer. I Innstilling O.IX.A. 1948 beskriver protokollkomitéen nemndas virksomhet på følgende måte: «Det som straks slår en ved studiet av industrinemndas dokumenter, er den i og for seg fremrakende dyktighet med hvilken nemnda straks tok fatt på og organiserte sin virksomhet. I løpet av utrolig kort tid skaffet den seg en oversikt over stillingen innen alle de næringsgrener den hadde fått mandat til å stelle med. Hvis ikke tyskerne hadde fått det solide grunnlaget å arbeide videre på som Nemnda for Industri og Omsetning ga dem, ville det utvilsomt vært langt vanskeligere for dem, og det ville tatt dem betydelig lengre tid å ta over og utnytte hele vårt næringsliv til nytte for Tysklands krig og med sikte på varig utnyttning av det til tysk fordel.»

Til denne vurdering bør knyttes den bemerkning at det samarbeide som Nemnda for Industri og Omsetning innledet med okkupanten, også medførte at Norge ble sikret livsviktige forsyninger av bl.a. kull, koks, stål og jern.

Tysk Handelskammer i Norge

I slutten av juli 1940 ble Vogt innkalt til et møte i Reichskommissariat. Foruten de tyske representanter var generalkonsul P. M. Røwde, A/S Askim Gummivarefabrik, til stede. Fra tysk side ble det meddelt at man ønsket opprettet et tysk handelskammer i Norge. Vogt svarte at han «ville forelegge saken».

Vogt nevnte spørsmålet for Horn. Han tok deretter kontakt med professor Bache-Wiig. Bache-Wiig var medlem av Administrasjonsrådet og hadde ansvaret for Forsyningsdepartementet og Handelsdepartementet.

Bache-Wiig henviste Vogt til ekspedisjonssjef Prebensen, som hadde den daglige ledelse av Handelsdepartementet. Ifølge Vogts notater mente ekspedisjonssjef Prebensen at man under de daværende forhold burde etterkomme tyskernes anmodning. Vogt medvirket deretter til etablering av en forberedende komité for et tysk handelskammer med tre norske og tre tyske representanter: direktør Lorentz Vogt (formann), direktør F. Heyerdahl, generalkonsul P. M. Røwde, direktør Pilling, dr. Wüstemann og dr. Brinckmann.

Den forberedende komité skulle blant annet utarbeide statutter for det nye kammer. Komitéen organiserte også kammerets administrasjon med Georg Brinckmann som daglig leder. Brinckmann hadde i mange år vært ansatt i Reichsgruppe Industrie i Berlin.

Vogt orienterte arbeidsutvalget i Industriforbundet den 27. august om arbeidet med opprettelsen av det tyske handelskammer. Arbeidsutvalget besluttet at Industriforbundet skulle tegne seg som medlem av kammeret.

I en redegjørelse som var inntatt i tidsskriftet *Norges Industri* den 21. september 1940, er det meddelt at handelskammeret skal «arbeide for å fremme samhandelen mellom Norge og Tyskland. Det vil samtidig søke å fremme den personlige forbindelse mellom næringslivets menn i begge land. Det vil oppta et intimt samarbeide med alle tyske og norske myndigheter og næringsorganisasjoner, og det ser det som sin oppgave å føre de interesserte næringsgrupper i begge land sammen i fruktbart samarbeide og tjene de berettigede næringsinteresser i begge land».

Vogt utfoldet en viss aktivitet for å verve medlemmer til Handelskammeret. I en redegjørelse til et møte i Industriforbundets hovedstyre den 26. oktober, ble det opplyst at tysk Handelskammer pr. 10. oktober hadde fått mellom 400 og 450 norske medlemmer. Etterhvert fikk Handelskammeret ca. 1300 norske medlemmer. Medlemmene kom ikke bare fra industrien, men også fra andre deler av norsk næringsliv.

Hvilken rolle tysk Handelskammer i Norge spilte, og hvilke virkninger kammeret fikk for utviklingen av de tysk-norske økonomiske forbindelser, er vanskelig å vurdere. Det som imidlertid er hevet over tvil, er at opprettelsen av tysk Handelskammer i Norge medvirket til en legitimering og legalisering av norsk næringslivs forbindelser med okkupasjonsmakten og med tysk industri, det vil si – med fienden.

Det samarbeid mellom industrien og okkupanten som er nevnt ovenfor, ble innledet sommeren 1940, under Administrasjonsrådet.

Undersøkelsskommissjonen av 1945 har i sin konklusjon om Administrasjonsrådets virksomhet fastslått at «det er på det rene at ved dets frettreden hadde tyskerne norsk arbeidsliv, norsk produksjon og norsk næringsliv i det hele under sin kontroll». Denne kontroll ble ikke svekket da Administrasjonsrådet ble avsatt i september 1940. Tyskerne beholdt sitt jerngrep om norsk industri og næringsliv, også da motstandsbevegelsen mot okkupasjonsmakten vokste frem i Norge utover høsten 1940.